

Кучеренко Сергій Михайлович, доцент кафедри «Психології діяльності в особливих умовах» Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., доцент

Кучеренко Наталія Сергіївна, старший викладач кафедри «Практичної психології» Української інженерно-педагогічної психології, к.психол.н.

УРАХУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТАНІВ КУРСАНТІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Успішність будь-якого виду діяльності багато в чому визначається станом, у якому перебуває виконуючий її фахівець. Це повною мірою ставиться і до процесу професійного навчання майбутніх рятувальників, котрий потребує щоденної напруженої і систематичної роботи.

Такі характеристики курсантів, як рівень працездатності, ступінь емоційної збудливості, стійкість до впливу різного роду фізичних і психічних навантажень, безпосередньо впливають на швидкість і якість оволодіння новими знаннями, повноту формованих умінь і навичок, можливість їхнього застосування в реальній професійній діяльності, котра доволі часто здійснюється в екстремальних умовах. Тобто, в цьому проявляється пряма залежність ефективності службової діяльності від пережитого рятувальником функціонального стану.

Розуміння природи виникнення різних станів і характерних форм їхнього прояву у курсантів необхідно для рішення цілого ряду актуальних практичних завдань, пов'язаних з оптимізацією процесу навчання і виховання повноцінної особистості, в професійні обов'язки котрої входять не тільки здійснення виконавчих функцій та також організація службової діяльності особового складу. Важливість застосування цих знань суттєво зростає у зв'язку з потребами сучасної вищої школи, орієнтованої на наближення змісту процесу навчання до умов реального виконання службових завдань, життя і інтенсивного використання різних форм професійного виховання.

Особливо яскраво це проявляється стосовно правильної організації професійного навчання у ВНЗ.

Існує два принципових моменти, що відбивають специфіку вивчення станів у курсантів.

Зміст процесу навчання у ВНЗ освіти істотно складніший програми загальноосвітньої школи. Спрямований на придбання необхідних професійних знань і вмінь, пов'язаних з екстремальними умовами він готує курсантів до реального виконання майбутньої службової діяльності. У результаті максимально розширюється коло практичних ситуацій, у яких активно діє майбутній фахівець, з усім різноманіттям навантажень умов праці, котрі відповідним чином впливають на нього. Відповідно істотно різноманітніше стає і спектр пережитих їм станів, стосовно яких у процесі навчання повинні бути вироблені адекватні форми реагування та адаптації.

Метою професійного навчання є не тільки оволодіння необхідними знаннями та вміннями, але і формування повноцінного фахівця. Це припускає засвоєння прийомів і способів керування як власним поведінням, так і особового складу, що становить основу організації праці підрозділу. Складовою частиною цього складного процесу є вміння оцінити свій функціональний стан і використовувати прийнятні в конкретній ситуації способи його поліпшення. Останнє може бути досягнуте за допомогою придбання навичок правильної організації та планування виконуваної діяльності, раціонального розподілу тимчасових ресурсів, вміння підготувати робоче місце до роботи, застосування спеціальних методів саморегуляції, і багато чого іншого. Як і в більшості випадків, ефект від цілеспрямованого застосування таких прийомів багато в чому перевищує результати їх стихійного, неупорядкованого використання. Це дозволяє надалі майбутньому рятувальнику працювати не тільки з повною віддачею, але і полегшує процес професійної адаптації, входження у професійне життя, сприяє формуванню особистісного відношення до праці як до улюбленої справи.

Для того щоб під час навчальної діяльності мати можливість урахувати особливості функціонального стану курсантів, для підвищення ефективності процесу навчання, викладачі повинні мати більш детальну уяву про характерні прояви тих або інших станів особистості, володіти методами їхньої діагностики та способами нормалізації.

Існування достатнє великого кола діагностичних методик, сучасна техніка їх застосування дають можливість проводити одночасну реєстрацію динаміки декількох різних параметрів. Однак навіть саме повне подання доступних виміру кількісних характеристик різноманітних процесів не полегшує рішення завдання кваліфікації досліджуваного функціонального стану. Більше того, при простому перерахуванні зрушень окремих параметрів викликає значну увагу різноспрямованість спостережуваних змін із працею, котрі, в свою чергу, можуть піддаватися різній інтерпретації.

Тому необхідно зазначити, що одержання необхідної інформації про функціональний стан майбутнього рятувальника припускає не стільки максимальне розширення номенклатури параметрів, котрі реєструються, скільки пошук шляхів для виявлення типу взаємин між елементами системи, які характеризуються окремими параметрами і подання їх у вигляді узагальнених показників. Ступінь узагальнення залежить від рівня аналізу стану. Можна стверджувати, що функціональний стан це комплекс відповідних функцій, при цьому мова йде не про просту суму даних щодо динаміки окремих, хоча б і дуже важливих, параметрів. Акцент ставиться на необхідність одержання цілісної характеристики досліджуваного стану у вигляді специфічного синдрому з обліком причин, що викликали його розвиток. Важливо при цьому побачити за зовні спостережуваною функціональною картиною приватних зрушень закономірні тенденції в характері співвідношення між ними. Наступний крок складається у виявленні механізму формування системної реакції. Проведення такого аналізу неможливо без звертання до змісту та умов виконання реальної діяльності, у

ході якої виникає досліджуваний функціональний стан. Що і буде зроблено у наших подальших дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буленко Т. В. Діагностика особистості в практичній діяльності психолога / Т. В. Буленко, М. І. Мушкевич, Р. П. Федоренко. – Луцьк : [б. в.], 1996. – 312 с.
2. Кучеренко С. М. Сучасні підходи до психологічного забезпечення службової підготовки курсантів ДСНС України / С.М.Кучеренко, Н.С.Кучеренко, О.А.Назаров.
3. Watson D., Tellegen A. Toward a consensual structure of mood// Psychological Bulletin. 1985. Vol.98